

Nr 1082

Av fru Hörnlund m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 185, angående riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

(Lika lydande med motion nr 874 i Första kammaren)

I proposition nr 185 angående riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik har föreslagits åtgärder som synes kunna realisera de allmänna målsättningarna för utbyggnad av näringslivet i avfolknings- och glesbygdsregioner, där åtgärder inte endast är önskvärda utan i hög grad nödvändiga. Det är nämligen uppenbart att den snabba strukturomvandlingen i särskilt de norra delarna av landet skapar problem, som utan samhällets aktiva medverkan för deras lösning skulle åstadkomma allvarliga sociala och ekonomiska olägenheter. Det är att märka att strukturomvandlingen drabbar i första hand sådana näringsområden och industrigrenar som undergår en snabb mekanisering och där följderna blir ett minskat behov av arbetskraft. Detta är alldeles särskilt fallet vad det gäller jord- och skogsbruket. Inom dessa näringsgrenar minskar arbetskraftsbehovet betydligt snabbare än vad tidigare prognoser givit vid handen. En utglesning med omkring en tredjedel av den aktiva arbetsstyrkan inom skogsbruket under den närmaste femårsperioden synes sannolik. Mekaniseringen inom järn- och stålframställningen liksom vid massa- och pappersindustrierna pågår också för fullt.

De i propositionen föreslagna åtgärderna beträffande stöd till företagslokalisering inom det angivna området bör insättas så kraftfullt som möjligt för att motverka en utflyttning och uttunning inom de stora regioner det gäller.

Däremot synes oss den geografiska avgränsningen för de lokaliseringspolitiska stödåtgärderna kunna starkt ifrågasättas. I propositionen förutsätts visserligen att lokaliseringsstöd i vissa fall också skall kunna lämnas i övriga delar av landet. Av motiveringen framgår dock att sådant stöd skall kunna lämnas för att komma till rätta med de problem som uppstår vid nedläggandet av för en ort betydelsefulla och nödvändiga sysselsättningsobjekt. Sådana punktvis insatta åtgärder har prövats vid en rad tillfällen och är således inte något nytt lokaliseringspolitiskt förslag. Det är ändå betydelsefullt att det i förslaget skett en precisering, innebärande att statsmakterna bör ingripa i sådana fall. Det är nödvändigt att gjorda investeringar i form

av bostäder, skolor, serviceanordningar m. m. blir använda i planerad omfattning och att arbetskraftsresurserna tages till vara så rationellt som möjligt. De i propositionen föreslagna möjligheterna att genom punktvis insatta åtgärder komma till rätta med de akuta problem som uppstår vid industrinedläggelse måste enligt vår uppfattning vinna allmän anslutning.

Riktlinjerna för en aktiv lokaliseringpolitik bör dock sträcka sig betydligt längre än vad som framkommer i det framlagda förslaget.

Målsättningen bör vara, att inom varje region näringslivet utbygges på ett sådant sätt och får en sådan sammansättning, att konjunkturella och strukturomvandlande faktorer ej får katastrofal inverkan för en ort och kanske för hela regionen. Genom att man bedriver en lokaliseringpolitik, som har i sikte att främst satsa på ett välutvecklat större centrum i varje region och f. ö. främja tillväxten i de övriga centra som är utvecklingsbara, skulle invånarna garanteras större valfrihet och tryggare sysselsättning. Den relativt stora utflyttning som sker från vissa mellan- och sydsvenska områden till storstadsregionerna har i många fall sin grund i att vissa regioner bjuder för få sysselsättningsmöjligheter eller att den befintliga industrien är alltför ensidig och således erbjuder alltför litet differentierade yrkesvalmöjligheter.

Skogsbrukrationaliseringen har angetts som en av de främsta orsakerna till sysselsättningssvårigheterna i de nordliga länen. Inom andra områden i landet uppstår motsvarande sysselsättningssvårigheter på grund av den kraftiga rationaliseringen på jordbrukets område. Stora delar av Syd- och Mellansverige är alltför utpräglade jordbruksområden, där det kan väntas ske en strukturomvandling i accelererad takt. Då vissa av dessa regioner saknar några egentligt väl utbyggda industricentra, som kan suga upp den friställda arbetskraften, kan även här uppstå sådana problem att det blir nödvändigt med aktiva lokaliseringståtgärder från samhällets sida för att förhindra en alltför stor utflyttning från dessa regioner.

På många håll i landet finns orter eller regioner med ett påtagligt ensidigt sammansatt näringsliv, vilka av denna anledning är utsatta för både konjunkturella risker och för olägenheter ur sysselsättnings- och arbetsvalssynpunkter. Ensidigheten kan innebära att en ort praktiskt taget helt domineras av en enda industrigren eller också av ett enda företag. Ensidigheten kan också bestå däri att på orten eller i vissa fall inom hela regionen finns övervägande sysselsättningsmöjligheter för antingen manlig eller kvinnlig arbetskraft. Åtskilliga orter i mellersta och södra Sverige domineras av t. ex. järnbruksföretag eller av företag inom pappers- och massa-industri. På andra platser kan det vara något större verkstadsföretag som ger ortens invånare den huvudsakliga försörjningen, och i vissa bygder är textil- och beklädnadsindustrien helt dominerande.

En aktiv lokaliseringpolitik bör söka komma till rätta med dessa pro-

blem. Även om full sysselsättning i dag råder kan ingen bortse ifrån arbetslöshetsrisker. Den skärpta utländska konkurrensen tvingar också fram kraftiga strukturåtgärder i vårt land med koncentration av mindre och medelstora företag till större enheter. Om en ort är helt beroende av ett företag eller en industrigren kan strukturomvandlingen bli ödesdiger för orten i fråga. Ju större orten är där industriell ensidighet råder desto allvarligare är de problem som uppstår vid en industriell avmattning eller nedläggelse. En lämplig beredskapsåtgärd är att försöka göra orter, som bedömes som utvecklingsbara, mera konjunkturstabila genom att skapa ett bredare register av sysselsättningstillfällen. I första hand bör en industridifferentiering komma till stånd i de större regioncentra som genom den välutbyggda service de kan ge förmår att suga upp den arbetskraft som finns tillgänglig inom regionen.

Ett alltför ensidigt näringsliv medför att mycket begränsade valmöjligheter till yrke och utkomst uppkommer. Ungdomens utbildningsmöjligheter blir i vissa fall begränsade, och risken för att deras ambition och intressen inte kommer till sin rätt är stora. Det kan å andra sidan vara så att ungdomar i orter med relativt goda utbildningsmöjligheter efter avslutad utbildning ej kan finna de arbetsmöjligheter de efterfrågar. Särskilt besvärliga är förhållandena på orter där näringslivet är ensidigt med hänsyn till arbetsmöjligheterna för de båda könen. Den stora arbetskraftstillgång som de hemarbetande kvinnorna utgör i vårt land kan helt enkelt inte utnyttjas, även om betydande insatser i dag göres för att ta bort fördomar vad gäller lämpligt s. k. kvinnligt och manligt arbete. Att det här är fråga om problem av stora dimensioner framgår av att arbetskraftsundersökningarna visar att den i hemmen dolda kvinnliga arbetskraftsresursen utgör ca 150 000 kvinnor. Orter, som domineras av typiskt kvinnliga industrier och där ytterligare kvinnlig arbetskraft efterfrågas, skulle vara i behov av tyngre industri för att åstadkomma en bättre könsbalans och därmed skapa förutsättningar för ett normalare arbets- och samhällsliv. Åtskilliga sociala problem skulle bli lättare att bemästra, om arbetslivet erbjöd en större variation av sysselsättningsmöjligheter för både män och kvinnor.

Från vår sida finns ingen erinran mot att de i propositionen föreslagna lokaliseringpolitiska åtgärderna kommer till stånd. Därutöver hävdar vi bestämt att även för det övriga landet behövs en aktivare lokaliseringspolitik än den i utredningen och propositionen föreslagna. Det är ej tillräckligt att insätta åtgärder när driftnedläggelser hotar eller redan kommit till stånd. För att komma till rätta med exempelvis ensidighetsproblem i näringslivet måste åtgärder insättas på längre sikt. En verkkningsfull lokaliseringspolitik måste vara förebyggande och omfatta hela landet. Utöver de i propositionen framförda förslagen krävs sålunda åtgärder som bör underbyggas genom ytterligare utredningar.

Med hänvisning till ovanstående hemställas,

att riksdagen i samband med behandling av proposition nr 185 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om ytterligare utredning, syftande till en utvidgad lokaliseringspolitik.

Stockholm den 24 november 1964

Gördis Hörnlund

Arne Blomkvist

Rune Carlstein

Anders Haglund

Gunbjörg Thunvall

Eric W. Johanson

Nr 1083

Av herr Larsson i Norderön m. fl., i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 185, angående riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.*

(Lika lydande med motion nr 887 i Första kammaren)

Betänkanden, som avgivits av kommittén för näringslivets lokalisering och den av länsstyrelsen i Jämtlands län genomförda s. k. länsutredningen, är utgångspunkt för de förslag rörande målsättningen för lokaliseringspolitiken och de praktiska förslagen för att realisera denna målsättning, som framlagts i Kungl. Maj:ts proposition nr 185. Den jämtländska länsutredningens betänkande, »Befolkningsutveckling och näringsliv i Jämtlands län, SOU 1963: 45», har remissbehandlats parallellt med den stora lokaliseringsutredningens betänkande »Aktiv lokaliseringspolitik, SOU 1963: 58». I den nu föreliggande propositionen nr 185 synes emellertid den jämtländska länsutredningens förslag tyvärr icke ha vunnit beaktande i något avseende.

Det kan måhända vara en förklarlig strävan, när nu provisoriet inom lokaliseringspolitiken skall brytas och ges en fastare och mera målmedveten utformning, att förslagen i första hand dröjer vid de stora principiella huvudlinjerna. De föreslagna åtgärderna skall kunna komma till stånd inom de fyra nordligaste länen jämte i vissa delar av landskapen Värmland, Dalsland och Bohuslän. Inom detta geografiskt mycket betydande område angelägenhetsgraderas emellertid icke de föreslagna åtgärderna. Målsättningen är närmast att koncentrera samhällets insatser till ett glest nät av större tätorter, även om denna målsättning inte anges som definitiv.

Departementschefen framhåller i sin proposition att de överväganden och